

درس دوازدهم

«انقلاب اسلامی»

«زمینه‌های سلطه آمریکا بر ایران»

یکم:

۱-۱: دولت ایالات متحده آمریکا برای تسلط کامل بر ایران حکومت پهلوی را به اجرای برنامه‌های پیشنهادی

خود وادار کرد.

آهم آن برنامه‌ها عبارت بودند از:

الف: پیوستن ایران به پیمان بغداد (ستو) ب: تأسیس سازمان اطلاعات و امنیت کشور (ساواک)

ج: اعطای کمک‌های نظامی و مالی به ایران د: اجرای بعضی اصلاحات در کشور

نکته: نخستین مرحله برنامه‌های اصلاحی آمریکا اصلاحات ارضی بود که در زمان نخست وزیر علی امینی

آغاز شد.

دوم: «اصلاحات آمریکائی در ایران» «تصویب نامه انجمن‌های ایالتی و ولایتی»

۱-۲: از یک سو با رحلت آیت الله بروجردی تصور شاه این بود که برای اصلاحات آمریکائی فرصتی به دست

آمده است.

۲-۲: از سوئی دیگر رقابت شاه و علی امینی به برکناری علی امینی انجامید و امیر اسد الله علم که مورد اعتماد

شاه بود به نخست وزیر رسیده بود و مأمور اصلاحات شد.

۳-۲: یکی از نخستین اقدامات علم اصلاح قانون انجمن‌های ایالتی و ولایتی بود که تغییراتی به شرح زیر در آن

انجام شد:

الف: برداشتن دو قید مسلمان بودن و مرد بودن از شرایط انتخاب کنندگان و انتخاب شونده‌گان.

ب: حذف قید سوگند به قرآن کریم و تبدیل آن سوگند به کتاب آسمانی.

سوم: «اصول شش گانه انقلاب سفید»

۱-۳: شاه اصول شش گانه‌ای را به عنوان انقلاب سفید مطرح کرد که با تبلیغات فراوان در ششم بهمن سال

۱۳۴۱ به همه پرسى گذاشته شد و مورد استقبال دولت‌های آمریکا - انگلستان و شوروی قرار گرفت.

چهارم: «آغاز مبارزه خمینی» «اعتراض به تصویب نامه انجمن‌ها و همه پرسى انقلاب سفید»

۱-۴: اولین مرحله مبارزه امام خمینی اعتراض به تصویب نامه انتخابات انجمن‌های ایالتی و ولایتی آغاز شد که

سبب افزایش حضور بهائیان در حکومت می‌شد که با رایزنی علمای بزرگ بود که تداوم اعتراضات دولت را مجبور به لغو

آن کرد.

۲-۴: با مطرح شدن انقلاب سفید و همه پرسى امام و تعدادی از علماء نخست از شاه در این مورد توضیح

خواستند. چون شاه اعتنائی به این درخواست نکرد و توهین نمود. با اعلام غیر قانونی بودن همه پرسى همراه با سایر

علماء همه پرسى را تحریم کردند. در تهران و قم نیروهای نظامی قیام مردم را سرکوب کردند.

پنجم: «واقعۀ مدرسه فیضیه»

۱-۵: امام و سایر علماء ضمن انتقاد و اعتراض به عملکرد دولت عید نوروز سال ۱۳۴۲ را عزای عمومی اعلان

کردند. اوج این حرکت اعتراضی در مدرسه فیضیه اتفاق افتاد و سپس در مدرسه طالبیه تبریز ادامه یافت که در هر دو

مورد با یورش مأموران حکومتی سرکوب و عده‌ای از طلاب شهید و مجروح شدند.

۲-۵: امام خمینی ضمن واکنش شدید به جنایات، در سخنرانی معروف خود شاه را مستقیماً سرزنش کردند و نیز

تقیه و سکوت را در مقابل ظلم حکومت حرام دانستند.

ششم: «قیام پانزده خرداد»

۱-۶: در آستانه محرم سال ۱۳۴۲ امام خمینی به سخن رانان مذهبی سفارش کردند که خطر اسرائیل و

آسیب‌های وارده به جهان اسلام را بازگو کنند و در مقابل این درخواست حکومت از سخنرانان مذهبی خواست که علیه

اسرائیل سخنی نگویند.

۶-۲: با وجود محدودیت‌های امنیتی امام خمینی در نطق عاشورای خویش از سلطه آمریکا و اسرائیل بر حکومت پهلوی پرده برداشت که به دستگیری امام خمینی انجامید. انتشار آن خبر اعتراضاتی را در شهرهای مختلف ایران برانگیخت.

۶-۳: در نتیجه اعتراضات در قم و تهران و ورامین مردم به خاک و خون کشیده شدند و عده‌ای هم زندانی و اعدام شدند.

۶-۴: قیام پانزده خرداد نتایج پر بار و مهمی داشت و این نتایج به قرار زیر است:

الف: هدف مبارزه تغییر کرد و سرنگونی رژیم پهلوی هدف نهائی قرار گرفت.

ب: حضور امام خمینی در صحنه مبارزه موجب شد. بسیاری از روحانیون به مبارزات سیاسی روی آوردند.

ج: علاوه بر روحانیون و دانشگاهیان اقشار مختلف جامعه نیز به مبارزه بر علیه رژیم پرداختند.

د: رهبری امام خمینی به عنوان مرجع دینی برجسته شد و مردم به نقش و قدرت مذهب توجه بیشتری نشان دادند.

هفتم: «مخالفت با کاپیتولاسیون و تبعید امام خمینی»

۷-۱: با آزاد شدن امام خمینی از زندان و حضور دوباره ایشان در قم مردم را به ادامه مبارزه امیدوار کرد.

۷-۲: مجالس شورای ملی و سنا قانون مصونیت قضائی و سیاسی نظامیان و اتباع آمریکائی را در ایران یعنی

کاپیتولاسیون «قضاوت کُنسولی» تصویب کردند که اعتراضاتی را در برداشت.

۷-۳: علت اعتراضات مردمی به این دلیل بود که بر اساس توافقنامه بین‌المللی وین فقط مأموران سیاسی یک

کشور در کشور دیگر مصونیت سیاسی داشتند.

۷-۴: و این در صورتی بود که با تصویب قانون کاپیتولاسیون آمریکائی مستشاران نظامی و خانواده‌های آنان نیز

از مصونیت سیاسی و قضائی برخوردار شدند.

۵-۷: امام خمینی مخالفت خود را نسبت به این قانون صریحاً اعلان کردند که همین امر منجر به تبعید امام

خمینی به ترکیه و سپس به عراق گردید.

هشتم: «وضعیت رژیم پهلوی»

۱-۸: در دوران طولانی نخست وزیری امیر عباس هویدا و بهبود وضع اقتصادی حکومت پهلوی را بر آن داشت

به اقدامی نمایشی دست بزند.

الف: برگزاری جشن تاجگذاری و جشن‌های دو هزار و پانصد ساله شاهنشاهی - انحلال احزاب موجود و تأسیس

حزب رستاخیر از آن جمله بودند.

ب: در زمینه فرهنگی رژیم کوشید میان فرهنگ ایرانی و فرهنگ اسلامی تقابلی مصنوعی ایجاد کند. در پی

همین سیاست بود که به بهانه ناهمخوانی هجری شمسی با فرهنگ ایرانی تاریخ شاهنشاهی را جایگزین تقویم هجری

شمسی کرد.

نهم: «تداوم مبارزه»

۱-۹: در مقابله با اقدامات رژیم پهلوی طرفداران امام خمینی و مخالفان دیگر به اشکال مختلف مبارزه را تداوم

بخشیدند. این فعالیت‌ها فهرست وار عبارت بودند از:

الف: فعالیت‌های سیاسی ب: مبارزات فرهنگی ج: مبارزات مسلحانه

الف: فعالیت‌های سیاسی: امام خمینی در طول دوران تبعید ضمن مبارزه سیاسی که با تدریس مباحث ولایت

فقیه مبانی حاکمیت دینی را ترسیم کردند. فعالیت و علاقه اندیشمندان و دانشگاهیان در دانشگاه‌ها و مساجد چشمگیر

بود. جبهه ملی و نهضت آزادی در چارچوب قانون اساسی به مبارزات خود ادامه می‌دادند.

ب: مبارزه فرهنگی: این مبارزات به همراه روشنگری توسط روحانیون، دانشگاهیان و دانشجویان و ... در مساجد،

مدارس و دانشگاه‌ها در عرصه مبارزه فرهنگی با رژیم صورت می‌گرفت.

نکته: معروفترین چهره‌های فرهنگی در دوره مبارزه فرهنگی شخصیت‌هایی، چون علامه طباطبائی، آیت الله طالقانی، آیت الله مطهری، آیت الله بهشتی، دکتر باهنر و دکتر مفتاح بودند.

ج: مبارزات مسلحانه به معروفترین گروه‌ها و احزاب که به سوی مبارزه مسلحانه کشیده شدند عبارت بودند از هیأت‌های مؤتلفه اسلامی، حزب ملل اسلامی، سازمان مجاهدین خلق و سازمان چریک‌های فدائی خلق بودند.

۱-ج: هیأت‌های مؤتلفه اسلامی: این گروه با تبعید امام خمینی به مبارزه مسلحانه پرداخت. محمد بخارائی، حسن علی منصور نخست وزیر وقت را ترور کرد. از اعضاء این گروه چهار نفر اعدام شدند و برخی دیگر به حبس‌های طولانی محکوم شدند.

۲-ج: حزب ملل اسلامی: اعضای این جریان قبل از هر اقدامی دستگیر و زندانی شدند.

۳-ج: سازمان مجاهدین خلق: از جوانان نهضت آزادی بودند که به مبارزه مسلحانه روی آوردند. آنان در ابتدا نظر اسلامی داشتند که دچار انحراف فکری شدند و به مارکسیسم تمایل پیدا کردند. و از سال ۱۳۵۰ به بعد یا دستگیر شدند یا در خود تشکیلات تسویه شدند.

۴-ج: سازمان چریک‌های فدائی خلق: با الهام از افکار مارکسیستی به مبارزه روی آوردند و تعدادی از آنان در درگیریهائی با مأموران رژیم یا در زندان به قتل رسیدند.

دهم: «وضعیت عمومی ایران در سال ۱۳۵۶»

۱-۱۰: در سال ۱۳۵۶ فشار حکومت پهلوی بر مبارزان به بیشترین حد رسیده بود. بسیاری از روحانیون و استادان دانشگاه در زندان بسر می‌بردند و سخنرانان مذهبی دچار محرومیت شدید شده بودند.

۲-۱۰: بالا رفتن قیمت نفت به جای اینکه شامل طبقات محروم جامعه شود به انباشت هرچه بیشتر ثروت سرمایه داران وابسته به غرب شد و این در حالی بود که روستاهای ایران راه - آب آشامیدنی و برق و ... نداشتند.

۳-۱۰: حکومت پهلوی که رژیم پلیسی کاملی از طریق ساواک و مقامات امنیتی به راه انداخته بود، زندانها را از مبارزان پُر کرد و حرکت‌های پراکنده مسلحانه نیز دیده نمی‌شد.

یازدهم: «فضای باز سیاسی»

۱-۱۱: جیمی کارتر برای آنکه از تنفر سیاست‌های آمریکایی بکاهد با شجاع دفاع از حقوق بشر از شاه ایران خواست اوضاع عمومی زندان‌ها را بهبود بخشد - زندانیان را شکنجه نکند - به مطبوعات اجازه دهد به طور ملایم و محدود از دولت انتقاد کنند.

۲-۱۱: شاه در همین رابطه هویدا را برکنار و جمشید آموزگار را به نخست‌وزیری منصوب کرد. او مأموریت فریب کارانه‌ای داشت که از گذشته انتقاد کند - فضای باز سیاسی ایجاد کند که پیام‌های روشنگرانه امام ضمن رو کردن نقشه‌های آنان آتش انقلاب را شعله‌ور کرد.

دوازدهم: «مرگ مشکوک دو چهره محبوب»

۱-۱۲: در خرداد ۱۳۵۶ دکتر علی شریعتی در لندن درگذشت. او در ردّ اندیشه‌های مارکسیستی و گرایش جوانان به اسلام نقش اساسی داشت.

۲-۱۲: درگذشت ناگهانی و مشکوک حاج آقا مصطفی خمینی در نجف تنفر بیشتری به حکومت ایجاد کرد. در بسیاری از شهرهای ایران با برگزاری مجالس ترحیم یاد و خاطره او را گرمی داشتند و این مرگ مشکوک جان تازه‌ای به مبارزات مردمی داد.

سیزدهم: «آغاز انقلاب اسلامی» «انتشار مقاله توهین آمیز نسبت به امام خمینی»

۱-۱۳: انتشار مقاله توهین آمیز به امام خمینی در روزنامه اطلاعات به قیام هفدهم دیماه ۱۳۵۶ در قم با اعتراض مردم روبرو شد و در ۲۹ بهمن همان سال در چهلم شهدای قم مردم تبریز بپا خاستند که در هر دو قیام نیروهای امنیتی و پلیس ضمن سرکوب شدید تعدادی شهید و مجروح بر جای گذاشت.

۲-۱۳: در سال ۱۳۵۷ اعتراض‌های مردمی در تمام شهرهای ایران گسترش یافت. جمشید آموزگار برکنار و شریف امامی به نخست‌وزیری رسید.

۳-۱۳: شریف امامی با شعار آشتی ملی قصد فریب و نیرنگ داشت. امام خمینی با افشاگری خواهان ادامه مبارزه و سرنگونی رژیم پهلوی در ایران شد.

چهاردهم: «قیام خونین ۱۷ شهریور»

۱-۱۴: حکومت پهلوی برای جلوگیری از تظاهرات در ۱۷ شهریور در شهرهای مهم کشور حکومت نظامی برقرار کرد. مردم تهران بی اعتنا به اعلان حکومت نظامی در میدان شهدا تجمع کردند. دژخیمان پهلوی مردم را به گلوله بستند و جمع زیادی از مردم به شهادت رسیدند و این در حالی بود که رئیس جمهور آمریکا به صراحت از رژیم پهلوی حمایت می‌کرد.

پانزدهم: «هجرت امام به فرانسه»

۱-۱۵: امام خمینی در ابتدا قصد عزیمت به کویت داشتند که با عدم پذیرش مواجه گردید. لذا امام به فرانسه عزیمت و در دهکده «نوفل لوشاتو» ساکن شدند.

۲-۱۵: اقامت چند ماهه امام خمینی در فرانسه دو نتیجه مهم داشت.

الف: ایشان با استفاده از امکان تبلیغاتی مصاحبه و سخنرانی جنایت حکومت پهلوی را افشا کردند.

ب: امکان ملاقات مبارزان با رهبری انقلاب فراهم گشت و پیام‌های امام خمینی با شتاب بیشتری در ایران انتشار می‌یافت.

شانزدهم: «حماسه ماه محرم»

۱-۱۶: با تداوم تظاهرات شاه ارتشبد ازهاری را جانشین شریف امامی کرد تا شاید ازهاری با برقراری حکومتی نظامی بتواند از سرعت انقلاب بکاهد. اما تظاهرات تاسوعا و عاشورا که با مسالمت برگزار گردید مردم خواهان سقوط حکومت پهلوی و برقراری حکومت اسلامی بودند.

۲-۱۶: تظاهرات تاسوعا و عاشورا آمریکا را به نتایج زیر رساند:

الف: روی کار آوردن ازهاری نتیجه‌ای نداشت.

ب: مردم ایران متحد و در اطاعت از رهبری خود جدی هستند.

ج: دولت آمریکا برای حفظ منافع خود باید به فکر مهره‌دیگری غیر از محمد رضا شاه باشد.

۳-۱۶: با نتیجه بخش نبودن دولت ازهارى شاه شاپور بختيار را به نخست وزيرى برگزيد و امام نيز تشكيل

شورای انقلاب را اعلام کرد.

الف: در این شورا افراد شایسته - مسلمان و متعهد و مورد احترام رهبری انقلاب بودند.

ب: این شورا وظیفه داشت زمینه انتقال قدرت را فراهم کند. شاه نیز در ۲۶ دیماه از ایران رفت و شور و شادی

مردم بیشتر شد.

هفدهم: «ورود امام خمینی به ایران» «تشکیل دولت موقت و پیروزی انقلاب»

۱-۱۷: در ۱۲ بهمن سال ۱۳۵۷ رهبر انقلاب با شکوه فراوان در میان استقبال بی نظیر مردم وارد ایران شدند و

در ۱۵ بهمن به پیشنهاد شورای انقلاب مهندس مهدی بازرگان به عنوان نخست وزیر دولت موقت معرفی شدند.

۲-۱۷: حکومت پهلوی در بعد از ظهر روز ۲۱ بهمن قصد داشت حکومت نظامی برقرار کند و با کمک ژنرال

هایزر ترتیب کودتائی داده و همه اعضای شورای انقلاب را دستگیر و انقلاب را سرکوب کند.

۳-۱۷: امام خمینی با توکل به الطاف الهی حکومت نظامی را غیر قانونی اعلام کردند. مردم و نظامیانی که به

مردم پیوسته بودند بسیاری از پادگان‌ها را تصرف کردند. در ضمن رادیو و تلویزیون در اختیار مردم قرار گرفته بود. با

اعلام پیروزی انقلاب در ۲۲ بهمن زنگ سقوط نظام شاهنشاهی به صدا در آمد.